

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Ana Vlaisavljević

Ideja suverenosti v času globalizacije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Ana Vlasisavljević

Mentor: doc. dr. Žiga Vodovnik

Ideja suverenosti v času globalizacije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Ideja suverenosti v času globalizacije

Globalizacija je prinesla nove okvirje, ki odločajo o vprašanju suverenosti. Pojem klasične westfalske suverenosti se je znašel v krizi, ker se ni sposoben prilagoditi novim razmeram, ki rušijo temelje teoretične opredelitve moderne suverenosti. Procesi globalizacije, ki pospešujejo in poglobljajo svetovno povezanost, ogrožajo suverenost nacionalnih držav. V nekaterih intelektualnih krogih se je začela razprava o zatonu države, kar naj bi bila posledica pritiska globalizacije. Novi nosilci suverenosti so vzpostavili nov sistem moči (postali so enakovredni ali pa celo nadrejeni državam), novo suverenost in postali temelj gospodarske in politične transformacije. Razpon globalnega trga je prisilil nacionalne države, da so prenesle del svojih pristojnosti na področje gospodarstva. Suverenost je izgubila svojo osnovno značilnost najvišjega koncepta oblasti, sodobna država pa se ni več sposobna prilagajati novim razmeram in delovati sama na mednarodnem prizorišču ter nastopati kot centralizirano središče oblasti. Globalne spremembe spreminjajo same temelje svetovnega reda, rekonstruirajo tradicionalne oblike suverenih držav, politične skupnosti in svetovno upravljanje.

Ključne besede: globalizacija, suverenost, nacionalna država

Idea of sovereignty in time of globalization

Globalization has brought a new frameworks, which decide on the question of sovereignty. Classical concept of Westphalian sovereignty has found itself in crisis, because it is unable to adopt to new realities, which disturb the foundations of theoretical definitions of sovereignty. Globalization processes, which promote and deepening global integration, threaten the sovereignty of nation states. In some intellectual circles began a debate about the decline of the state, which was due to the pressure of globalization. New institutions of sovereignty have established a new sistem of power (they have become equal or even superior to states), new type of sovereignty and become the fundation of economic and political transformation. The expansion of global market has forced the national states to transfer part of their powers to the economy area. Sovereignty has lost its most imporatan feature of the concept of maximum power, modern state is no longer able to adapt to new realities in the international arena and to act as a centralized power center. Global processes change foundations of world order, reconstruct traditional forms of sovereign states, political communities and global governance.

Key words: globalization, sovereignty, nation-state

KAZALO

1	Uvod.....	5
1.1	Identifikacija problema	5
1.2	Hipoteza.....	6
1.3	Struktura.....	7
1.4	Metodologija	7
2	Oprelitev globalizacije in njen vpliv na nadnacionalno povezovanje.....	8
3	Suverenost	10
3.1	Oprelitev pojma.....	10
3.2	21. stoletje.....	10
3.3	Države – suverenost – upravljanje	11
4	Odnos suverenost – globalizacija	12
5	Odnos država – globalizacija	14
6	Kriza nacionalne suverenosti	17
7	Delitev/omejitev/prenos suverenosti?	19
8	Vloga države v času globalizacije	25
9	Zaključek.....	27
10	Literatura	33

1 Uvod

1.1 Identifikacija problema

Globalizacija s svojimi procesi močno vpliva na vprašanje vloge nacionalnih držav in naddržavnih sistemov, na ta način je neposredno udeležena pri določanju okvirjev delovanja, ki odločajo o vprašanju suverenosti.

Globalizacija je naraščujoča povezanost in medsebojna odvisnost v sodobnem svetu. Zajema interakcije in učinke na vseh področjih, od gospodarskega, kulturnega, ekološkega do varnostnega. Zaradi svojih kompleksnih učinkov zahteva tudi redefinicijo državne suverenosti in nacionalne demokracije. Države so v veliko večjem obsegu pripravljene na sodelovanje pri različnih skupnih gospodarskih, socialnih in drugih projektih ter oblikovanju skupnih politik (Zajc 2004, 213-5). Pogoste in kompleksne interakcije, ki se odvijajo med državami in mednarodno skupnostjo, privedejo do ključnega problema načete substance nacionalne države (Rizman 2006b, 13). Z globalizacijo nastanejo številne povezave med državami, obenem pa se postavijo pod vprašaj osnovne predpostavke organiziranosti kot »teritorialne, vzajemno razmejujoče se enote«. Enotnost nacionalne države se je razlomila, pojavljajo se nova razmerja moči in konflikti med nacionalnimi in transnacionalnimi akterji (Beck 2003, 40-1).

Pikalo (2007, 17) piše, da je v zgodnjih letih razprav o globalizaciji in državi postalo »skoraj modno v nekaterih intelektualnih krogih govoriti o propadu države kot o odzivu na pritiske globalizacije«. Razpravljalo se je o tem, da so kulturna in komunikacijska globalizacija ter predvsem kapital pripeljali do točke, kjer država ni več sposobna sama skrbeti za upravljanje in da so zgodovinske spremembe pustile velik pečat na naravi in sposobnostih države. Država je kot institucionalna forma postala nemočna ob procesih ekonomske globalizacije. Nove oblike upravljanja so prešle tradicionalno delitev sveta, ki so jo tvorile posamezne državne enote.

»Internacionalizacija sodobnega življenja vodi do tega, da imajo že skoraj vsa področja mednarodne razsežnosti, v polje politike vstopajo novi akterji in novi problemi, meja med zunanjo in notranjo politiko pa je vse bolj zabrisana.« (Plavšak Kranjc 2004, 245). Svet je postal enoten in ne trpi izoliranih področij. Globalizirani kapitalizem povzroča medsebojno odvisnost finančnih trgov, integracijo nacionalnih trgov in produkcije; kulturna globalizacija širi množično kulturo in vrednote zahoda; znanstveno-tehnična in informacijska globalizacija

pa uveljavlja univerzalne standarde in norme. Tako globalizacija predpostavlja integracijo svetovne ekonomije brez mej nacionalnega prava. Pojavi, ki so prešli nacionalni teritorialni okvir (informacije, transport, bolezni, novice, finance), zahtevajo ne le nacionalne rešitve, temveč tudi globalne. Globalizacija meri na širši družbeni krog z učinkovito demokratično formulo, ki bo zmogla reševati svetovne probleme. Očitno je, da nacionalne države tega ne zmorejo same, zato se vedno bolj razvijajo mednarodne vladne in nevladne organizacije ter gibanja, kot so Evropska unija, OZN, mednarodne varnostne organizacije in finančne ustanove (Rizman 2006a).

1.2 Hipoteza

Moderno pojmovanje suverenosti je bilo oblikovano v 17. stoletju v zvezi s pojavom ozemeljske države. Pomenilo je pojav centralizirane moči s sodno in zakonodajno avtoriteto na določenem teritoriju. V času globalizacije pa se je sam koncept suverenosti spremenil in s tem tudi vloga nacionalne države. Globalizacija je svetu prinesla nestanovitnost in soodvisnost. Mednarodne in nadnacionalne organizacije in korporacije vedno bolj pridobivajo na moči, medtem ko popolnost državne oblasti vse bolj izgublja svoj prvotni pomen.

V literaturi zasledimo na eni strani zagovornike suverenosti, ki bo preživela v sodobnem svetu, na drugi strani pa tiste, ki so mnenja, da je država izgubila svojo vlogo in jo bo nadomestila nadnacionalna vlada. Večina teoretikov pa še ne odstopa od nepogrešljivosti nacionalne države. Vsekakor pa drži, da se je spremenil tako koncept suverenosti kot tudi prvotna vloga države. Koncept suverenosti je postal predmet redefiniranja, obenem pa je tudi nacionalna država dobila nove definicije in vloge. Westfalsko pojmovanje suverenosti je tako postavljeno pod vprašaj.

Čeprav naj bi westfalsko razumevanje suverenosti (vsaj teoretično) obsegalo popolno suverenost, pa absolutne kontrole (v praksi) vendarle ni bilo nikoli mogoče zagotoviti. Se lahko izgubi nekaj, kar ni bilo nikoli v celoti zagotovljeno? Hipoteza se glasi: *Nacionalna država izgublja suverenost v času globalizacijskih procesov*. Proučila bom torej, kakšen je vpliv globalizacije na suverenost in državo, kako se je pojem suverenosti v sodobnem času znašel v krizi in kakšne so posledice delitve, omejitve oziroma prenosa suverenosti v mednarodnih odnosih, mednarodnem pravu in mednarodnih integracijah.

Ob osnovni hipotezi sem si zastavila še dodatna raziskovalna vprašanja:

Kako globalizacijski procesi spreminjajo svetovno ureditev?

Kakšna je nova oblika suverenosti in kdo so njeni novi nosilci?

Kako globalni trg vpliva na suverenost?

1.3 Struktura

V uvodu sem po opredelitvi in indentifikaciji temeljnega problema, ki zajema razsežnost globalizacije in njen vpliv na določanje okvirjev, ki odločajo o vprašanju suverenosti, v nadaljevanju postavila hipotezo in dodatna raziskovalna vprašanja.

V drugem in tretjem poglavju sem opredelila pojma globalizacije in suverenosti, vpliv globalizacije na nadnacionalno povezovanje ter westfalski sistem suverenosti, ki se je znašel v krizi.

V nadaljevnju sledi pet vsebinskih poglavij. V četrtem poglavju sem razdelala odnos med suverenostjo in globalizacijo, ki odpre vprašanje ogrožanja suverenosti s strani globalizacije. V petem poglavju sem opisala razmerje med globalizacijo in državo, ki postavi pod vprašaj tradicionalno samozadostnost države in njeno vlogo ključne nosilke suverenosti. V šestem poglavju sem predstavila pogled na krizo nacionalne suverenosti oziroma njene nove razsežnosti. Sedmo poglavje zajema vprašanje doktrine deljene suverenosti na področju mednarodnih odnosov in mednarodnega prava s primerom Evropske unije, ki predstavlja novo obliko skupnosti. V osmem poglavju pa sem zajela novo vlogo države v času globalizacije, ki pomeni konec klasično razumljene nacionalne države.

Zaključek zajema skupek celotne naloge ter potrditev/zavrnitev postavljene hipoteze.

1.4 Metodologija

Glavna raziskovalna metoda je analiza sekundarnih virov, še najbolj pregled sekundarnih virov, torej analize in interpretacije relevantnih teorij in avtorjev. Rezultat konceptualne analize bo ugotovitev, kateri avtorji najustrezneje obravnavajo vprašanje suverenosti v času globalizacije in kakšen vpliv ima globalizacije na nacionalno suverenost in državo oziroma kako se spreminja razumevanje tega koncepta. Uporabna je tudi opisna metoda, ki ponuja vzroke, zakaj je do česa prišlo, in posledice, ki iz tega izhajajo, torej vzroki in razlogi zakaj je prišlo do slabitve nacionalne suverenosti in posledice za nacionalno državo. Predvsem začetni

del naloge zajema tudi zgodovinsko analizo, ki temelji na predpostavki, da so spremembe v zgodovinskem razvoju nujne. V tem primeru interpretacije sprememb razumevanja nacionalne suverenosti skozi čas in primerjava med nacionalno suverenostjo pred razmahom globalizacije in v času vseobsegajočih procesov globalizacije.

2 Opredelitev globalizacije in njen vpliv na nadnacionalno povezovanje

Definicij globalizacije, ki se med seboj razlikujejo, je veliko. Nekatere se osredotočajo na ekonomsko globalizacijo, druge pa zajemajo tudi neekonomske razsežnosti. Politična globalizacija odpira vprašanje, kako se suverena država prilagaja in spreminja zaradi izzivov globalizacije – dejavnosti transnacionalnih mrež in organizacij. Rosenau (Svetličič 2004, 21) pravi, da je eden od odgovorov na te nove izzive oblikovanje multicentričnega vladovanja (multicentric governance) oziroma »multicentričnega odločanja in regulacije«, ki temelji na regionalnih in transnacionalnih organizacijah ter se opira na regionalne in mednarodne pravne norme.

Definicije globalizacije se razlikujejo tudi po tem, kako v skladu s svojim prepričanjem razlagajo razmerja in učinke na družbene pojave. Scholte (Rizman 2008, 15-6) se omeji na pet širših definicij globalizacije. Prva razume globalizacijo kot internacionalizacijo oziroma je oznaka za »processe naraščajoče mednarodne izmenjave in medsebojne odvisnosti; druga definira globalizacijo kot liberalizacijo in kaže na odprto globalno ekonomijo in na »processe mednarodnega ekonomskega povezovanja«; tretja enači globalizacijo z univerzalizacijo, kar bi lahko razumeli kot »planetarno sintezo kultur« ali pa »globalni humanizem«; četrta dojema globalizacijo kot vesternizacijo in modernizacijo, ki se širita po vsem svetu; peta pa vidi globalizacijo v smislu rekonfiguracije geografije, torej da družbenega prostora ne obvladujejo več teritorialni prostori, razdalje in meje.

Parsons, Giddens in McGrew (v Zajc 2004, 214-5) se strinjajo, da obstajata dva pomembna razloga za globalizacijo: tekmovanje in demokracija. Globalni razvoj je v začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja začel prevladovati nad nacionalnimi ekonomijami (Teune v Zajc 2004, 214). Nادنacionalne gospodarske politike nadgrajujejo oziroma dopolnjujejo državne, tržne ekonomije pa so zagotavljale stabilnost. Za svetovni gospodarski razvoj pa so bile potrebne še nove gospodarske in politične institucije. Gospodarsko povezovanje je omogočilo napredovanje na znanstvenem, tehnološkem in kulturnem področju

Beck (2003, 24-5) razlikuje med pojmom globalnost in globalizacija. Globalnost vidi kot življenje v svetovni družbi, kjer je »predstava o zaprtih prostorih postala fiktivna«, kar pomeni, da izoliranost in zaprtost držav ne obstaja. Hkrati se dogajajo ekonomski, kulturni in politični trki. Svetovna družba tako predstavlja »celotnost družbenih odnosov, ki *niso* integrirani v politiko nacionalne države oziroma niso po njej določeni« (ibid., 24). Svetovna družba ni meganacionalna družba, »ki bi v sebi vsebovala vse nacionalne družbe in v kateri bi se te razpusstile«, temveč je »horizont sveta«, ki vsebuje »mnoštvo«, ki pomeni razliko in »ne-integriranost«, ki pa zajema družbo. Svetovna družba je torej »mnoštvo brez enotnosti«. Obstaja osem razlogov, ki globalnost določijo za nekaj nepreklicnega: geografska razprostranjenost in zgoščenost trgovanja, finančnih trgov, vzpon transnacionalnih koncernov; informacijska, komunikacijska in tehnološka revolucija; zahteve po univerzalnih človekovih pravicah; globalne kulturne industrije; policentrična svetovna politika; globalna revščina; uničevanje okolja; transkulturni konflikti na enem kraju (ibid., 24-5). Nasprotno pa globalizacija pomeni »processe v sosledju, katere nacionalne države in njihova polnomočja spodkopujejo in navkrižno povezujejo oblastne možnosti, orientacije, identitete in omrežja transnacionalnih akterjev« (ibid., 24).

Globalizacija je prinesla tako negativne kot pozitivne posledice. Eden od negativnih rezultatov je neenakomerna porazdelitev bogastva in moči znotraj države in med državami samimi. Pozitivne rezultate pa lahko vidimo v izboljšanju kvalitete življenja ljudi, izmenjavi informacij, sodelovanju pri reševanju mednarodnih problemov. »Države, ki so s težavo sprejemale tveganja pri odločanju, so vedno bolj pripravljene oblikovati skupne politike z drugimi državami in sodelovati v skupnih gospodarskih, okoljevarstvenih, socialnih in drugih projektih. Odločitve sprejete na nadnacionalni ravni postajajo vedno bolj sprejemljive.« (Zajc 2004, 215). Pri globalizaciji pa obstaja tudi ideološki problem: »to je s poskusom spreminjanja sveta v skladu z novim globalnim imaginarijem, ki je bolje napisan na kožo določenih oziroma preveč parcialnih odnosov« (Dirlik v Rizman 2008, 15), kar pomeni obstoj negativnih učinkov globalizacije in ne le pozitivnih.

3 Suverenost

3.1 Opredelitev pojma

S politično pravnim pojmom suverenosti označujemo najvišjo stopnjo vrhovne oblasti, ki skuša preoblikovati nasilje v zakonito oblast in dejansko moč v moč zakonov. Oblikuje se na različne načine in z različnimi oblikami oblasti, ki jim je skupna vrhovna oblast (Matteucci, 1999: 169).

Državno suverenost delimo na zunanjo in notranjo. Zunanja suverenost pomeni neodvisnost ene državne organizacije nasproti drugim takim organizacijam iste vrste. V današnjem svetu gospodarske povezanosti in medsebojni odvisnosti držav je zunanja suverenost lahko samo relativna. Upoštevati je potrebno tudi neenakomerno razdelitev vojaško-politične moči med državami. Priznanje in oporo suvereni enakopravnosti malih in velikih držav dajeta svetovno javno mnenje in Organizacija združenih narodov. Zunanja suverenost države se smatra za podano, če država ni na formalen način prevzela dolžnosti, da se podreja predpisom in zapovedim, ki bi jih narekovala druga država. Notranja suverenost pomeni monopolno razpolaganje s sredstvi za fizično prisiljevanje in njegovim izvrševanjem. Tako notranja suverenost obsega državno oblast v mejah državnega ozemlja za vrhovno, samostojno, vseobsežno, enotno in izvirno. Tudi te označbe so relativne glede na različno zgodovinsko obstojno družbeno varnost, absolutne so samo kot formalne, pravne opredelitve (Cerar in dr. 1998, 35-6).

Morgenthau (1995, 422-4) je zapisal, da so sinonimi suverenosti neodvisnost, enakost in soglasnost. Neodvisnost je poseben vidik vrhovne avtoritete posamezne države, ki se kaže v izključitvi vseh drugih držav. V skladu s tem si država sama ureja svoje notranje in zunanje zadeve po svoji presoji in v skladu z mednarodnimi sporazumi. Enakost je naslednji vidik suverenosti, ki pomeni, da so države podrejene le mednarodnemu pravu, ne pa ena drugi – vse so enake. Zadnji sinonim suverenosti je pravilo soglasnosti, kar pomeni, da so v odnosu do zakonodajne funkcije vse države enake, ne glede na svojo velikost in moč. Glas velike sile in majhne države naj bi imel isto moč.

3.2 21. stoletje

»Westfalski sistem je danes v krizi. Principi ne veljajo več, a nekatere alternative, s katero bi se večina strinjala, še ni. Nevmešavanje v notranje zadeve drugih držav je bilo opuščeno v prid konceptu univerzalne humanitarne intervencije ali univerzalne pravičnosti« (Kissinger v

Kunič 2006, 82). »Nekdaj nezaželeno, celo prepovedano vmešavanje v notranje zadeve posameznih držav je danes sprejeto kot osnova delovanja številnih mednarodnih institucij« (Jazbec v Kunič 2006, 82). Sodobno postmoderno obdobje opredeljujeta ameriška globalna moč in intenzivnost globalnih interakcij, katerih produkt je manjši pomen državnih meja, neupoštevanje notranjih zadev ter poudarek na splošno veljavnih vrednotah (Kunič 2006, 82-3).

McGrew (v Pikalo 2003, 107-8) navaja ključna načela westfalskega sistema, ki so se razvila v zadnjih treh stoletjih: teritorialnost (državne ozemeljske meje so tudi meje pravnega reda in politične oblasti); avtonomija (državno urejanje notranjih in zunanjih zadev brez zunanjega vmešavanja); suverenost (najvišja oblast na določenem ozemlju, z nedeljivo, izključno pravico vladanja in politično avtoriteto); pravnost (reguliranje odnosov med suverenimi državami z mednarodnim pravom v obsegu, ki ga države same določijo). Današnje države se v veliki meri razlikujejo od klasičnih, »ki so še nekaj desetletij po drugi svetovni vojni obvladovale svoj notranji politični prostor in glede na svojo moč in vpliv tudi mednarodne odnose« (Rizman 2008, 25). Konec westfalske dobe ne napoveduje nastajanje »impotentne« države. Z razpolagajočimi instrumenti fiskalne, monetarne, socialne, okoljske politike kreirajo končne učinke globalizacije na svojem ozemlju. Države v končni fazi niti ne koristijo vseh instrumentov, da bi segmente globalizacije usmerile v pravo smer. Izjeme so predvsem velike in močne države (Scholte v Rizman 2008, 50).

3.3 Države – suverenost – upravljanje

Z westfalsko mirovno pogodbo 1648 se je začelo tudi obdobje nacionalnih držav, v 18. in 19. stoletju pa se pojavi narod kot politična skupnost in suverena nacionalna država. Kasneje v 19. in 20. stoletju nastaneta model demokratične države z vladavino prava in množična demokracija podprta s konceptom družbene blaginje. Takrat se tudi najbolj uveljavi klasično vsedržavno upravljanje. Vladale so teritorialno birokratizirane centralizirane države s svojimi kolonijami. Celotno upravljanje je bilo pod državno regulacijo. Med državami se je odvijala mednarodna politika, globalni regionalizem je bil še v nastajanju. Prevladoval je tipični westfalski model državnega upravljanja, dogovorjen leta 1648 z westfalsko pogodbo. Westfalska suverenost je temeljila na edini vrhovni državni oblasti nad svojim ozemljem. »Ni bila odgovorna nobeni drugi avtoriteti, vedno je imela zadnjo besedo pri vseh zadevah na njenem ozemlju in pri odnosih z drugimi državami.« (Ferfila 2007, 354).

Vzporedno z razvijanjem odnosov med državami je potekalo tudi notranje oblikovanje in utrditev nacionalnih držav. V obdobju nacionalnih držav je bil v ospredju »svet držav«. Preobrat se je zgodil v 19. stoletju, ko nova tehnologija in inovacije, ladje, parni stroj, telegraf, začnejo določati prenos blaga, ljudi, informacij. V 19. in 20 stoletju so se pojavili tudi nacionalizmi, ki so prispevali k utrjevanju sodobne države in mednarodnega sistema držav. »Lahko rečemo, da so nacionalizmi ustoličili (nacionalne) države s tem, ko so države predstavljali kot politični izraz naroda, državno suverenost pa kot izraz ljudske suverenosti.« (Rizman 2008, 20).

Po prvi svetovni vojni se je nacionalna država uveljavila kot glavna politična oblika v svetu, čemur je prispevala uveljavitev načela samoodločbe narodov. Prevladovala je teritorizacija demokratične politike v okvirih nacionalne države, ki je izhajala iz posodobljenih westfalskih načel, ki jih je začela načenjati globalizacija. V razmerah globalizacije se stari tip nacionalne države ni mogel obdržati. Produktivne sile dela so začele zahtevati bolj globalne okvire. Razdalja postane povsem nepomembna v začetku 21. stoletja, ko svetu kraljujejo satelitska tehnologija, internet in letalski promet. Prenos novic, denarja, znanja ni bil nikoli lažji in hitrejši (Ferfila 2007, 249-5). »Od sredine 20. stoletja pa so procesi globalizacije in vzpon naddržavnih povezav in institucij westfalski model države vse bolj potiskali v ropotarnico zgodovine.« (ibid., 354).

4 Odnos suverenost – globalizacija

Na eni strani imamo avtorje, ki menijo, da je globalizacija oslabilala nacionalno suverenost in da zaradi večjih neskladnosti med suvereno državo in procesi globalizacije država ni sposobna preživeti, na drugi strani pa avtorje, ki zagovarjajo koncept suverenosti, ki se prilagaja novim globalnim spremembam in zato ni ogrožen.

»Suverenost nacionalnih držav, ki se je še včeraj zdela nekaj povsem samoumevnega in bolj ali manj transparentnega v zadnjih tristo letih, se sedaj sooča z dramatičnimi izzivi. Eden od njenih ključnih atributov – oblast nad natančno opredeljenim ozemljem – so globalne spremembe precej oslobile oziroma relativizirale. Vse države, torej tudi velike, so premajhne, da bi lahko odločilno vplivale na globalne spremembe.« (Giddens v Rizman 2006b, 14). Globalizacija pomeni, da je politično prešla oziroma prerasla okvir nacionalne države; je proces, ki bi se rad znebil nacionalnodržavnih mej in omejitev ter po eni strani zmanjšuje pooblastila nacionalne politike (Beck 2003, 13 in 15).

Held in Waters (v Pikalo 2003, 112-3) navajata, da naj bi obstajale štiri pomembne neskladnosti med suvereno državo in procesi globalizacije: neskladje na ravni svetovnega gospodarstva (neskladje med oblastjo države in strukturo trga: internacionalizacija proizvodnje, financ in drugih ekonomskih virov zmanjšuje sposobnost odločanja držav o lastnem gospodarstvu oziroma zmanjšuje avtonomijo države); neskladje na ravni mednarodnih organizacij (neskladje med konceptom suverene države in globalnim sistemom oziroma vrsto mednarodnih organizacij, ki sodelujejo pri odločanju, kar spremeni odločanje na ravni suverene države); neskladje na ravni mednarodnega prava (mednarodno pravo naj bi bilo nad pravom suverenih držav oziroma usklajeno z njim); neskladje na ravni hegemoniki sil in blokov (neusklajenost med državo kot avtonomnim vojaškim elementom in globalnim sistemom držav, z velikimi silami in bloki, ki zmanjšujejo avtoriteto držav).

Po tem država ni več sposobna preživeti v globalni skupnosti. V času globalizacije koncept suverenosti ljudstva ne deluje, saj na državo delujejo številne ekonomske, finančne in vojaške povezave. Odločitve naj bi sprejemale transnacionalne organizacije in korporacije, vojaški blok, medtem ko je ljudstvo izgubilo takšna pooblastila.

Odnos med globalizacijo in suverenostjo je večplasten in odvisen od definicij suverenosti. Z globalizacijo so se spremenila tradicionalna pojmovanja suverenosti, ki so predpostavljala v celoti avtonomne države na svojem ozemlju, kar pa še ne pomeni konec države (Scholte v Svetličič 2004, 132).

Svetličič (2004, 131-2) ugotavlja, da so v današnjem času pogoste obtožbe, da globalizacija ogroža suverenost, stabilnost in demokracijo ter da je močno načela temelje normativnega mednarodnega reda westfalske mirovne pogodbe, ki »... temelji na suverenosti nacionalnih držav ter načelih samoodločbe in suverenosti v mednarodnih odnosih« (ibid.). Ravno ti načeli nista več locirani samo v okvirih nacionalne države, za kar so vsekakor prispevali procesi globalizacije. Koncept suverenosti je doživel spremembe in se prilagajal novim dogajanjem v svetu. Suverenost bi lahko bila ogrožena s strani globalizacije le v primeru, če bi nanjo gledali tradicionalno.

Suverenost je pomemben koncept za državo, skozi katerega je država postala center avtoritete in oblasti, izvor prava ter vir individualne in kolektivne varnosti. Pikalo (2007, 26-8) našteva ugovore proti tezam, ki zagovarjajo erozijo državne suverenosti v procesih globalizacije.

Suverenost je predstavljena v globalističnem (suverenost/globalizacija) diskurzu kot idealni koncept. Avtor se pri tem sprašuje ali je sploh kdaj obstajala nacionalna država, ki je bila dejansko in popolnoma suverena v ekskluzivnem smislu in ali danes obstaja takšna država. Vedno so obstajali zunanji izzivi za suverenost teritorialnih držav in mednarodno sodelovanje med njimi. Suverenost izhaja iz idealiziranega teoretičnega koncepta, ki se ne dotika zgodovinskih sedimentov ter je v uporabi kot samo dejstvo in izhodišče. Definicije suverenosti se ne ozirajo na zgodovinski in družbeni značaj. Ne smemo pa pozabiti, da začetna oblika suverenosti v praktičnem smislu ni bila nikoli več kot zahtevek avtoritete in oblasti in nikoli ni pomenila absolutne kontrole, ampak je le trdila, da to je. Suverenost tudi ni statičen koncept, njegovo razumevanje pa se je spreminjalo skozi stoletja. Eden od ugovorov je tudi, da je koncept suverenosti vzet iz zgodovinskega konteksta, kar izhaja iz opredelitev in pogledov na suverenost. Razumeti moramo, da pomeni in reference besed niso stalnice skozi stoletja. Suverenost je ponavadi definirana na osnovi obrazložitve iz 16. in 17. stoletja, ko so nacionalne države postale suverene z vojaško kontrolo nad določenim ozemljem in željami vladarjev po absolutni kontroli. In končno, koncepti, ki so definirani *a priori*, ne bi smeli stremeti k *posteriori* vrednotam.

Tradicionalna konceptualizacija suverenosti je bila vezana na teritorij, pogled na takšno suverenost bi dejansko pomenil njen konec. Današnja suverenost je deljiva, predvsem v smislu, da se države podrejajo različnim sporazumom in s tem omejujejo del svojih pristojnosti. Suverenost je dobila nove značilnosti, ki pa niso v skladu s tradicionalnim pojmovanjem, ki zagovarja nedeljivost, vendar pa takšno razumevanje v sodobnih mednarodnih odnosih ni več možno, saj gre tu za prepletanje avtoritet, odvisnosti in odnosov.

5 Odnos država – globalizacija

Held (v Rizman 2006b, 15) navaja tri teoretične poglede, ki govorijo o odnosu med državo in globalizacijo oziroma o vplivu globalizacije na državo. Globalisti opozarjajo na načenjanje substance nacionalnih držav zaradi ekonomskih in političnih sprememb. Tradicionalisti zagovarjajo globalne spremembe kot dejavnike, ki krepijo moč države. Transformacijska teorija pa temelji na tem, da globalizacija zahteva transformacijo moči države na podlagi novih ekonomskih in političnih razmer.

Globalizacija je nedvomno dejstvo za nacionalne države, ki je postavila pod vprašaj tradicionalno samozadostnost in pripeljala do različnih nasprotnih si razlag o renesansi ali

umiranju držav. Rizman (2006b, 12-13) je mnenja, da se ni potrebno oprijeti nobene od skrajnih trditev, je pa mogoče zagovarjati tezo o spremenjenem razmerju med globalizacijo oziroma zunanjim svetom in nacionalno državo, ki je zapleteno in odvisno od intervencije naključnih dejavnikov ter od političnih posegov nacionalnih in transnacionalnih igralcev. Svet je še zmeraj organiziran državocentrično in nacionalne države kljub oženju svojih kompetenc ohranjajo prepoznavno avtonomijo pri upravljanju oblasti in na področju reprodukcije političnih in nacionalnih identitet. V razmerah globalizacije ostajajo nacionalne države še vedno pomembne za artikuliranje suverene politične volje ter se večinoma uspešno prilagajajo svetovnim modelom državne organiziranosti, medtem ko si morajo politično moč deliti z globalnimi organizacijami. Država je v globalizacijski teoriji predpostavka za razmišljanja o globalizaciji (Pikalo 2003, 202).

Ob vseh teorijah, ki postavljajo pod vprašaj tradicionalno samozadostnost, ne smemo zanemariti pomena suverenosti, ki je izhodišče razvijanja ali pa zaviranja mednarodnih odnosov. Nacionalne države kljub oženju svojih pristojnosti še vedno ohranjajo vlogo pri oblikovanju in legitimaciji mednarodne skupnosti, država sama pa hkrati odloča tudi o sprejetju novih oblik upravljanja. Suverenost se kaže tudi v nadzoru držav nad lastnimi teritorialnimi mejami in državljani ter demokratičnimi predstavniki znotraj svojih meja in v mednarodni skupnosti.

Pikalo (2004, 49) trdi, da je neoliberalno razmišljanje v antinomijah napačno: »Napačno je razmišljati o razmerju med državo in globalizacijo kot antinomiji med državo kot teritorializiranim nosilcem oblasti ter brezmejno in deteritorializirano gospodarsko menjavo.« Prepričan je, da je država konstitutivni del globalizacijskih procesov, saj se »... v državi kot imanentno družbenem odnosu zrealijo procesi, ki proizvajajo globalizacijo..., države vedno znova vzpostavljajo časovno-prostorske matrice, ki organizirajo tako politiko kot gospodarstvo in da gospodarstvo ni samo tržno uravnan tok, ki deluje v brezčasnosti, ampak da je časovno in prostorsko odvisen ter vključuje tudi netržne mehanizme uravnavanja« (Jessop in Sumova v Pikalo 2004, 49). Odnos med globalizacijo in avtonomijo ni mogoče poenostaviti na razmerje globalno-lokalno. Dirlik (v Rizman 2008, 220) opozarja, »da eno ne more obstajati brez drugega«. Sassenova (v Rizman 2008, 93) pa izhaja iz tega, da se »globalno v znatnem delu konstituira znotraj nacionalnega momenta«, globalizacija pa se nanaša le na medsebojno odvisnost in ustanovitev globalnih institucij. Kljub temu, da

družbeni procesi presegajo meje držav, so te še vedno pomembne, večina institucij pa še vedno ohranja predznak nacionalnega.

Giddens (v Kralj 2008, 35) razume sistem nacionalnih držav kot enega izmed dejavnikov globalizacije. Nacionalne države vidi kot spodbujevalce in hkrati žrteve globalizacije. Globalizacijo spodbujajo s povezovanjem med seboj, še posebno največje svetovne povezave nacionalnih držav, kot je OZN, s čimer morda izgubljajo del svoje suverenosti, po drugi strani pa se geopolitično krepijo območja, ki jih zajemajo te povezave. Prav tako se krepi tudi njihova skupna moč v svetovnem sistemu nacionalnih držav.

Na globalizacijo lahko gledamo kot na produkt delovanja trga in držav. Clark (v Svetličič 2004, 127) celo meni, da so jo »oblikovale in izvajale najmočnejše države za svoje cilje«. Pikalo (2003, 182) pa izhaja iz tega, da imamo na eni strani globalizacijo »kot še eno stopnjo v razvoju kapitalističnega sistema, kot povečanje obsega različnih odnosov med geografsko oddaljenimi dejavniki«, na drugi strani pa je nacionalna država »z njeno glavno lastnostjo – suverenostjo«. Prav ta trk teh dveh konceptov je temelj za teze o propadu države.

Beck (2003, 29-30) prikaže razloge političnega globalizacijskega šoka v srednji Evropi: države z visoko gospodarsko samozavestjo so se začele počutiti prizadete in ogrožene od globalizacije svetovnega trga (Nemčija); socialne države (Francija, Nemčija) so začele izgubljati z globalizacijo; gospodarski razvoj je vse manj pod nadzorom nacionalne države, medtem ko se njegove socialne posledice – brezposelnost, migracije – vse bolj zbirajo pod nacionalno državo; globalizacija ne trpi sklenjenega homogenega državnega prostora (Zvezna republika Nemčija). Globalizacija pomeni »raznacionaliziranje« oziroma erozijo nacionalne države, hkrati pa tudi možnost preobrazbe v transnacionalno družbo.

Weissova (1997, 5-6) navaja, da v literaturi lahko zasledimo tri prevladujoče hipoteze o globalizaciji in državi: močna globalizacija – erozija države; močna globalizacija – moč države ostaja nespremenjena; šibka globalizacija in močna internacionalizacija – zmanjšan obseg državne moči oziroma oblasti. Ugotovitve številnih študij zagotavljajo močne razloge za zavrnitev prve in druge teze v korist tistih, ki zagovarjajo šibko globalizacijo. Avtorica pa pravi, da ne vidi nobenega prepričljivega dokaza za del tretje hipoteze, ki trdi, da je državna vloga skržena ter da se njene odločitve sprejemajo drugje. Namesto tega sama predlaga četrto tezo, ki poudarja različno zmogljivost držav in kako svetovno gospodarstvo še zdaleč ne

odpravlja teh razlik, bolj verjetno je, da jih le krepí: šibka globalizacija in močna internacionalizacija – prilagajanje države in poudarjanje razlik. Globalizacija ima različne učinke na različne države. Zanesljivo lahko preživijo le tiste države, ki »so se pripravljene modernizirati tako v svojem notranjepolitičnem prostoru kot tudi v mednarodnem okolju« (Rizman 2008, 26-7). Sprejetje tega izziva pa vodi do redefiniranja koncepta nacionalne države.

Nekatere trditve zagovarjajo predpostavko, da je vzrok za krizo nacionalne države prav globalizacija. Vendar pa dejansko stanje kaže, da se je večje število držav uveljavilo ravno v času globalizacije. Pogosto naletimo tudi na govor o nastopu postnacionalne dobe, za kar Rizman (2008, 94-5) pravi, da je neodgovorno, saj bi »konec narodov« lahko vodil v »izumiranje identitet, ki so nastale iz kompleksnega in zgodovinsko oblikovanega etničnega gradiva«, globalizacija pa je novejši pojav, zato si »s takšno za lase privlečeno teleologijo ne moremo dosti pomagati« in nas lahko celo »odvrča od invalidnih raziskovalnih prioritét«. Globalizacija ima velik vpliv ne samo na kapitalizem kot supraterritorialni način organizacije, ampak tudi na institucionalne dogovore. Kljub spremenjenim pogojem ne moremo reči, da država admira zaradi procesov globalizacije. Večja pomembnost mednarodnih trgov ne pomeni, da so države obsojene na propad zaradi še večje odvisnosti od mednarodne trgovine. Evans (v Pikalo 2007, 28) trdi, da čeprav lahko višji trgovinski delež poveča ranljivost, lahko obenem večji javni sektor zagotovi učinkovito protiutež.

Procesi globalizacije naj ne bi ogrožali suverenosti in avtonomije nacionalnih držav, spremenila se je le vloga države kot ključne nosilke suverenosti. Rizman (2006, 18) je celo prepričan, da so se »...njihove geopolitične vloge opazno okrepile«. Nacionalne države še vedno težijo k pospeševanju in obrambi nacionalnih interesov v mednarodni politiki, kar pa zahteva optimalno izkoriščanje priložnosti, »...ki jih nudita njihova suverenost in avtonomija v svetu kompleksnih medsebojnih odvisnosti, ko se ne srečujejo le države z državami, temveč v zgodovini še ne videno množstvo držav, ki sklepajo multilateralne sporazume«.

6 Kriza nacionalne suverenosti

Pojem suverenosti se je v sodobnem času znašel v krizi po teoretični plati – s prevlado konstitucionalističnih teorij in po praktični plati – s krizo sodobne države, ki ni več sposobna nastopiti kot edina avtonomna oblast in kot izključni akter politike ter edini igralec na

mednarodnem prizorišču. K tej krizi sta prispevali vedno bolj pluralistična organiziranost demokratičnih družb in novi okvirji mednarodnih odnosov, ki zahtevajo medsebojno odvisnost na gospodarski, politični, pravni in ideološki ravni. Totalnost državne oblasti izginja, zaradi česar se država izčrpava, njene meje pa izginjajo (Matteucci 1999, 189-9). Pojavilo se je vprašanje trdnosti tradicionalne zadostnosti in absolutne suverenosti nacionalnih držav (Rizman 2006b, 12). Nacionalna država naj ne bi bila več sposobna najti mehanizme, ki ustrezajo imperativom globalno organiziranega kapitala. Vladavina globalnega trga in kapitala terja svoboden prostor za svojo rast, poenotenje civilizacijskih modelov in kultur. Te zahteve postavlja v imenu funkcionalističnih vrednot – prilagodljivosti, uspešnosti, učinkovitosti. Nacionalna država s svojimi strukturami ter sistemi postaja ovira nenehnim globalizacijskim procesom in zdi se, kot da bi njena suverenost izginjala. Današnji položaj države se bistveno razlikuje od tistega v času vzpona moči nacionalne države. Nacionalna država je izhajala iz svoje narodne istovetnosti in jo je tako ohranjala kot svoj temelj. Globalizacija pa ukinja državo in briše pojem nacionalnega gospodarstva, kapitala, interesa; država pa postaja servis za uveljavljanje globalnih interesov (Železnikar 2002).

Nekateri avtorji so začeli govoriti o novih razsežnostih suverenosti ali pa o »zatonu suverenosti« (Sørensen v Ferfila 2007, 355), z argumentom, da se temeljni družbeni koncepti, med katere spada tudi suverenost, razvijajo in spreminjajo skupaj z zgodovinskim okoljem. Zaradi predaje ali delitve svojih državnih pooblastil drugim subjektom, lahko v literaturi zasledimo pojme »pomanjšana« in »delna suverenost«, ali pa »omejena«, »kvalificirana« in »navidezna« suverenost zaradi obveznosti držav do regionalnih in globalnih režimov.

Celovitost državne oblasti je zdaj v zatonu; gre za pojav, ki mu je treba pogledati v oči. Vendar pa s tem še ni konec oblasti, mavreč gre le za izginevanje določene oblike organiziranja oblasti, oblike, katere moč je tičala v politično-pravnem pojmu suverenosti. Zgodovinska veličina takšnega pojma je v tem, da je težil k sintezi med oblastjo in pravom ter med obstojem in omejevanjem tega obstoja, k sintezi, ki je bila vedno sporna in mogoča in ki se je nagibala k temu, da bi določila oblast, ki naj bi bila najvišja in absolutna, ter da si je prizadeval to najvišjo oblast s pravom racionalizirati tako, da je izrinjal moč iz politične družbe. Ko je zdaj ta najvišja pravna oblast na tem, da izumre, bo treba s pregledom političnih pojavov, ki se nam kažejo, nadaljevati pot k

novi pravno-politični sintezi, ki naj racionalizira in pravno poravna nove oblike oblasti ter nove »nadrejene«, ki se pojavljajo. (Matteucci 1999, 191-2)

Held (v Pikalo 2003, 113-4) pravi, da obstajajo načini delovanja procesov, ki naj bi vplivali na krizo suverenosti nacionalne države oziroma na zaton celovitosti suverene oblasti. Prvi način se kaže v spreminjanju narave, obsega in zmožnosti liberalnodemokratske države, kar je posledica procesov ekonomske, politične in pravne ter vojaške soodvisnosti, medtem ko državna sposobnost reguliranja upada. Drugi način se izraža skozi regionalno in globalno soodvisnost, ki »vzpostavlja verigo med seboj odvisnih političnih odločitev in rezultatov med državami in njihovimi državljani, s tem spreminjajoč naravo in dinamiko nacionalnih političnih sistemov«. Tretji način pa zajema procese, ki spreminjajo kulturne in politične identitete, kar vodi »mnoge lokalne in regionalne skupine, gibanja in nacionalizme do tega, da se sprašujejo o nacionalni državi kot o odgovornem in reprezentativnem sistemu moči«.

Danes nista v krizi koncepta suverenosti in države, bolj problematični so pogledi nanje oziroma razmišljanja o njih, ki niso več v skladu s sodobnimi procesi in dejstvi globalizacije. Westfalski koncept suverenosti dobiva nove dimenzije in opredelitve. Ključne predpostavke klasične suverenosti, kot so najvišja oblast na določenem ozemlju, nedotakljivost, nevmešavanje v globaliziranem svetu zamenjajo deljene avtoritete, različne ravni odločanja, mnoštvo akterjev. Novi dimenziji suverenosti bi lahko rekli »neabsolutna« ali pa »samoomejujoča«, ki omogoča povezovanje držav na mednarodnih ravneh, vsekakor pa države samovoljno pristanejo na samoomejitev suverenosti in se po tem tudi ravnaajo.

7 Delitev/omejitev/prenos suverenosti?

Rousseau (1960: 85) je zapisal »...da suverenosti, ki je le izvajanje skupne volje, ni mogoče nikoli odtujiti, in da suverena, ki je samo skupinsko bitje, ne more predstavljati nihče drug razen njega samega: možno je prenesti oblast, nikakor pa ne volje«. Prav tako pa »iz istega vzroka, iz katerega je suverenost neodtujljiva, je tudi nedeljiva; kajti volja je obča ali pa to ni; je volja vsega ljudstva ali pa samo enega dela« (ibid., 87). Prepričan je bil, »...da se motimo vsakokrat, kadar se nam zdi, da je suverenost možno deliti; da so pravice, ki jih imamo za dele suverenosti, vedno tej suverenosti podrejene in da vedno predpostavljajo najvišjo voljo, saj jo vse te pravice le izvršujejo« (ibid., 89). Od njegove Družbene pogodbe leta 1762 do

danes pa so se razmere bistveno spremenile, prav tako pa razumevanje in pogledi na suverenost.

Morgenthau (1995, 433-8) piše, da je problem suverenosti v sodobnem svetu prepričanje, da je suverenost deljiva. Države naj bi se odrekle delu suverenosti v prid svetovnega miru ali pa delile svojo suverenost z nadnacionalnimi organizacijami. Pa je državna suverenost res deljiva? Že zasnova deljene suverenosti je zgrešena, saj je značilen le simptom razhajanja med dejanskimi in željenimi razmerji, ki povezujejo mednarodno pravo in politiko. Tako je suverenost kot vrhovna avtoriteta prenesena na več suverenov ob istem času in prostoru: vrhovni je nadrejen vsem ostalim in nima nikogar nad seboj ali enakega ob sebi. Iz dejanskih političnih funkcij izhaja, da suverenosti v politični realnosti ni mogoče deliti. Državna oblast je suverena in je v primeru nesoglasja med različnimi pravnimi tvorci odgovorna za končno odločitev ter nosi končno odgovornost za pravni red v državi. Ta odgovornost ne more biti na več koncih hkrati. Ustave naj bi povedale, kdo mora imeti vrhovno voljo.

Doktrina deljene suverenosti je podprta predvsem na področju mednarodnih odnosov. Na eni strani je nacionalna država danes osrednji vir moralnih in pravnih vrednot posameznika in cilj njegove državljanske lojalnosti; po drugi strani pa moč države in njena suverenost tekmujeta z drugimi državami ter tako grozita obstoju držav samih. Nacionalna suverenost je glavni kamen spotike, ki moti vse poskuse omejevanja boja za oblast v mednarodnih odnosih (ibid., 437).

»Mednarodni odnosi in diplomacija, obenem pa tudi sodobne vojne, se danes odvijajo v globalnih omrežjih, pri čemer medijski, informacijsko–tehnološki in idejni prostori preraščajo državno ozemlje, s tem pa tradicionalne koncepte suverenosti in moči.« (Plavšak Kranjc 2004, 245). V znanosti o mednarodnih odnosih sta že dolgo znani tezi o svetovni politični skupnosti in da ne gre zaupati sistemu ločenih, samozadostnih držav. Svetovno politično skupnost sestavljajo države in njihovi interesi in mednarodne institucije. Ne gre le za povezovanje med državami, ampak tudi med nedržavnimi dejavniki. Danes se tudi vedno bolj krepi občutek skupnosti na ravni globalne zavesti. Tehnološke inovacije so omogočile, da naše identitetno izražanje ni več nacionalno in išče povezovanje prek nacionalnih meja (Pikalo, 2006: 295).

Ideji nacionalne samoodločbe in suverenosti sta še zmeraj temeljni načeli v mednarodnih odnosih in nista več vpeti v okvire nacionalne države. Nacionalne politike potrebujejo

globalno, obenem pa mora globalna politika upoštevati tudi obstoj nacionalnih držav v mednarodni skupnosti. (Liftin, Kaldor, Seymor v Rizman 2008, 53-4). Doktrina deljene suverenosti omogoča združevanje nezdružljivega: izročiti suverenost in jo obenem obdržati ter združiti nacionalno suverenost z mednarodnim pravom (Morgenthau 1995, 438).

Held (v Held in McGrew 2002, 20) navaja, da so se pomembne spremembe zgodile v obsegu in vsebini mednarodnega prava, ki obsegajo različne sfere reguliranja nacionalno-nadnacionalnih problemov. Forme mednarodnega prava 20. stoletja so postale bolj kompleksne (človekove pravice, vojni in okoljski zakoni) in hkrati proizvedle okvir za »kozmpolitsko pravo«. Države nimajo več absolutne oblasti nad državljani. Čeprav v praksi veliko držav krši te standarde, so skoraj vse sprejele splošne dolžnosti zaščite v svoje lastne prakse in postopke (Beetham v Held in McGrew 2002, 20). »Mednarodno pravo tako po eni strani na pomembnih točkah presega princip nacionalne suverenosti, po drugi strani pa ga ohranja kot svojo osrednjo točko.« (Ferfila 2007, 299).

V mednarodnem pravu se pojavi nasprotje med tem, da mednarodno pravo nalaga pravne omejitve posameznim narodom in tem, da so narodi suvereni, z vrhovno zakonodajo in sodno avtoriteto, ter tako niso podrejeni nobenim pravnim omejitvam. Vendar pa je resnica, da je suverenost v nasprotju le z močnim centraliziranim sistemom mednarodnega prava, ne naprotuje pa decentraliziranemu. Prav nacionalna suverenost je vzrok za decentraliziranost. Tako mednarodno pravo in njegova pravila zavezujejo samo države, ki se z njimi strinjajo, obenem pa so mnoga pravila (zavezujoča na podlagi soglasja) široka in na ta način dajejo posameznim državam visoko stopnjo avtonomnosti. Le nekaj norm mednarodnega prava lahko deluje brez soglasja članic mednarodne skupnosti, kot so logične predpostavke pravnega ali večdržavnega sistema. Ta pravila zavezujejo ne glede na pristanek, vendar pa njihova zavezujoča moč ne vpliva na suverenost posameznih držav. V samem bistvu omogočajo pravno zasnovo suverenosti. Brez vzajemnega upoštevanja ozemeljskih pristojnosti posameznih držav in brez pravnega sankcioniranja tega dejstva ne bi bilo mednarodnega prava. Drugače pa ima vsak narod svojo lastno zakonodajno avtoriteto v zvezi s priznanjem norm mednarodnega prava. Izjema so tisti narodi, ki so sami pomagali pri ustvarjanju teh norm. Podobna decentralizacija velja tudi na področju izvršilnih in sodnih funkcij (Morgenthau 1995, 420-2).

Ferfila (2007, 299-300) ugotavlja, da je posledica globalizacijskih procesov pretvorba mednarodnega prava v »domače svetovno pravo«. Pristojnosti mednarodnega prava se večajo, saj so rešitve globalnih problemov v okviru ene države neuspešne, norme zaščite temeljnih človekovih pravic so pretehtale norme državne suverenosti, nevladne organizacije postajajo nov subjekt mednarodnega prava. Teubner (Ferfila 2007, 299) pa dodaja še oblikovanje regulativnih sistemov, ki presegajo dotedanji okvir mednarodnega prava – primeri na področju informacijske tehnologije in mednarodnih finančnih trgov. Tem novim oblikam regulacije pravijo tudi »tretji pravni red«, ki dopolnjuje nacionalno in mednarodno pravo (Zolo, Herold, Held in McGrew v Ferfila 2007, 300).

Suverenost narodov je ostala temelj mednarodnega prava, hkrati pa je bila suverenost držav članic v mednarodnih organizacijah omejena, predvsem zaradi vzajemno obvezujočih sporazumov v okviru mednarodnega sodelovanja. Nacionalna suverenost se umika »deljeni suverenosti« in vedno bolj se upoštevajo transnacionalna pravila.

Demokratizacija globalizacije se začne že v njenem okviru. Države članice Evropske unije so tako že naredile korak k denacionalizaciji držav s tem, da posamezne segmente svoje suverenosti že delijo z Evropsko unijo. Obenem se odvijajo tudi procesi razdržavljenja, kar pomeni, da se »...države oziroma vlade vedno manj pojavljajo v vlogi ključnih nosilcev in upravljalcev ekonomskih in drugih družbenih projektov, temveč so se sprijaznile z vlogo »kooperantov« s paravladnimi in nevladnimi organizacijami« (Rizman 2006a).

EU je posebna oblika skupnosti, ki ni niti naddržavna pa tudi ne le mednarodna organizacija (Schmitter v Zajc 2004, 216). Oblikovale so se povsem nove nacionalne institucije z določenimi razmerji moči in odgovornosti. Norton (v Zajc 2004, 227) navaja, da je novi evropski prostor posledica spremenjenih pogojev »suverene državnosti in nacionalne demokracije, ki so jih povzročili procesi globalizacije«, prav tako se je spremenil klasičen koncept suverenosti »kot neodtuljive in teritorialno ekskluzivne moči«, saj se je suverenost razdelila med institucije na različnih ravneh. Delna izguba suverenosti držav je nedvomno realna, »vendar bi verjetno zaradi procesov nenadzirane globalizacije izgubile več suverenosti, če se ne bi povezovale v naddržavne organizacije in s tem globalizacijo na nek način uspele nadzorovati ali vsaj delno usmerjati«. Rizman (2008, 25) trdi, da se veliko govori o oddaji nacionalne suverenosti v korist Evropske unije, pozablja pa se, da se obenem odvijajo tudi procesi na subnacionalni ravni. Krepitev politične avtonomije subnacionalnih

družbenih skupin prispeva k zmanjševanju ali celo odpravljanju skoraj absolutne suverenosti znotraj svojih meja nacionalne države. Takšni procesi politične demokratizacije pa naj bi koristili celotni družbi.

Trditve v zvezi z Evropsko unijo, da mora ekonomska logika končati v politični integraciji, kjer ni prostora za nacionalno suverenost, je zavajajoča, saj gre za poenostavitev, katera za Evropsko unijo uporablja iste standarde legitimnosti določene za nacionalno državo. To bi se zgodilo, če bi se Evropska unija odločila za federalizem, za kar pa ni večinske podpore. Nadaljna ekonomska in monetarna integracija ter zunanje grožnje bodo gotovo kazale na še večje politično poenotenje, vendar pa bodoča politična ureditev Unije verjetno ne bo podobna tisti v tipični nacionalni državi (Rizman 2008, 30-1). Med članicami bo v prihodnosti prihajalo do čedalje večjega prekrivanja jurisdikcije in pravnih sistemov ter delegiranja pristojnosti na teh področjih na nadnacionalne institucije, kar bo lahko razumljeno kot »četrti veja oblasti«. (Majone v Rizman 2008, 31).

Vse članice Unije se soočajo tudi z redefiniranjem njihove suverenosti. Tradicionalno razumevanje suverenosti se ohranja v okviru politične simbolike in identitete, medtem ko za odnose med članicami EU veljajo »postsuverene« značilnosti. Članice krepijo svojo suverenost, ko jih bolj očitno začnejo ogrožati procesi globalizacije. Kljub temu, da se suverenost še ni dokončno izčrpala, z njo ni mogoče razložiti vseh vidikov delovanja države. Pozitivni rezultati se kažejo pri odpravi mej med notranjo in zunanjo politiko med članicami: zmanjšanje konfliktnih tveganj, povečanje varnosti, boljše ekonomsko in politično okolje. »Navzven EU krepi suverene lastnosti ranljivih držav, povečuje njihovo zunanje politično vidnost in blaži razdiralne in nepredvidljive šoke globalizacije.« Države članice so z vstopom v EU res izgubile nekatere klasične elemente suverenosti, »s katerimi je doslej obvladovala svoj notranji gospodarski prostor, mobilnost kapitala in delovne sile, varovanje človekovih pravic in še marsikaj v tej zvezi« (Rizman 2008, 191).

Globalizacijski procesi kot sklopi sprememb v družbi, politiki in ekonomskem sistemu zadevajo celoten svet. Poleg dominantnega položaja velikih držav, se morajo male države še toliko bolj odzivati in prilagajati na te globalne spremembe, če želijo sodelovati in vplivati na globalne spremembe. Tudi v globalni družbi obstaja hierarhija in dominacija, ki se kaže kot povečana koncentracija moči v določenih državah (Rizman 2006b, 13). Giddens (v Rizman 2006b, 14) navaja, da je obseg vpliva neke države v globalni politiki odvisen od njene

ekonomske in vojaške moči. Ne odloča pa vedno ekonomska moč, saj države varujejo svoje teritorialne interese ter delujejo v skladu z možnostmi in omejitvami, katere določajo zavezništva z drugimi državami. Iz tega lahko zaključimo, da suverenost ni absolutna vrednota. Delovanje zavezništev sicer zmanjša zunanjo suverenost države, vendar istočasno lahko država poveča suverenost znotraj svojih meja.

Na področju pristojnosti držav v mednarodnih odnosih srečamo na eni strani zagovornike teze, da so države obdržale ključne pristojnosti znotraj svojih meja in njihova nacionalna suverenost ni ogrožena, ko se odločijo za prenos določenih pristojnosti na nadnacionalno raven in na drugi strani zagovornike teze, da država izgublja najpomembnejši element moči, torej svojo suverenost.

Held (v Rizman 2008, 56) ugotavlja, da so države obdržale ključne pristojnosti znotraj svojih meja, hkrati pa se širijo zakonodajne pristojnosti nadnacionalnih institucij. Politična moč ni več centralizirana v nacionalnih vladah, ampak je deljena in z njo se je potrebno pogajati na nacionalni in nadnacionalni ravni, pri čemer se je povečalo število akterjev na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni, s katerimi se je potrebno pogajati. Ob tem se pojavi vprašanje odgovornosti, ki jo je težko določiti v kompleksnosti sprejemanja odločitev. Učinki teh pa niso za vse enaki, izstopajo namreč privilegirani interesi vodilnih držav, praksa in ideologija globalnega trga pa posedujeta privilegirane možnosti.

V času globalizacije je prišlo do razdelitve upravljalskih pooblastil znotraj javne uprave posamezne države in do prenosa pristojnosti na nadnacionalni nivo ali pa na nivo pod državno vlado. Vsedržavno upravljanje je postalo nezadostno, zato so v ospredje prišle svetovne, makroregionalne, občinske organizacije, ki so bolj uspešne pri reševanju problemov globalne narave kot pa individualne države (Ferfila 2007, 362). Danes so države organizirane v večnivjskih omrežjih odločanja. V preteklosti je obstajalo le eno središče poveljevanja in nadzorovanja, medtem ko danes ni enega samega glavnega igralca ali pa nadnacionalne identitete, predvsem na področjih, kot so epidemije, migracije, klimatske spremembe. Scholte (v Rizman 2006b, 13) ugotavlja, da lahko pride do nasprotij in zmede med tistimi, ob katerih globalna družba pričakuje reševanje aktualnih problemov, hkrati pa prihaja do koncentracije moči v določenih državah in krogih, ki izkoriščajo še vedno nereguliran pojav globalizacije sebi v prid, kar potrjuje dejstvo, da tudi v globalni družbi obstajata hierarhija in dominacija, ki zahtevata nove institucionalne inovacije.

Beck (2003, 60) nakaže, da je zaradi procesov globalizacije pojem klasične suverenosti zastarel. Za novo suverenost uporabi izraza »razcepljena« in »vklenjena«. Tudi Held (v Beck 2003, 60-1) se strinja, »da nacionalnodržavna politika zaradi mednarodnega sporazumovanja, z internacionalizacijo procesov političnega odločanja, z vse večjo medodvisnostjo varnostne politike... in tudi z mednarodnim pretokom blaga in delitve dela izgublja to, kar je srž njene moči: svojo suverenost«.

V globalizaciji se vzpostavijo novi pogoji in sile, ki postopno zmanjšujejo pristojnosti držav, z določanjem mej notranji politiki in političnemu odločanju, obenem pa se spreminjajo institucionalni in organizacijski temelji, nacionalne politike, zakonski okviri. »...zmožnost delovanja držav v vse kompleksnejšem mednarodnem okrožju krni oboje: državno avtonomijo (na nekaterih področjih prav korenito) in državno suverenost« (Beck 2003, 61).

Teorije nacionalne suverenosti, ki suverenost razumejo kot nedeljivo in neodpravljlivo, so premalo kompleksne. »Suverenost samo moramo danes razumevati in raziskovati kot razcepljeno moč, ki jo deljeno izrablja cela vrsta akterejev – nacionalnih, regionalnih, internacionalnih – ta imanentna pluralnost pa jo s tem omejuje in vklepa.« (ibid., 61).

Miller (v Rizman 2008, 30), sicer velik zagovornik nacionalne suverenosti, ne vidi, da bi kakšna država ostala brez nje, če se odloči za prenos določenih pristojnosti na nadnacionalno raven. Najpomembnejši element nacionalne suverenosti je ohranitev pravice do učinkovite obrambe, enako velja za ekonomsko politiko in varovanjem človekovih pravic. »Nacionalni suverenosti bi naredili medvedjo uslugo, če bi jo razglasili za fetiš in v tem smislu delovali.« (ibid., 30).

8 Vloga države v času globalizacije

V času globalizacije je nacionalna država po eni strani postala nezadostna, po drugi strani pa je še zmeraj nepogrešljiva. Evropska unija na primer že predstavlja supranacionalno strukturo, a nacionalne države še niso presežene. Vzpostavljene niso niti neke nadnacionalne forme, ki bi lahko v celoti zamenjale nacionalne strukture. Nacionalne države v času globalizacije ne umirajo/izginjajo, le njihova vloga se redefinira oziroma spreminja.

Kljub nekaterim ugovorom, da v času globalizacije prihaja do erozije države, dejansko prihaja le do njene preobrazbe. Res pa je, da so države v današnjem času »manj avtonomne, da imajo manj izključnega nadzora nad ekonomskimi in družbenimi procesi na svojem ozemlju in da so manj sposobne vzdrževati nacionalno raznolikost in kulturno homogenost« (Hirst in Thompson v Svetličič 2004, 128). Konec klasično razumljene nacionalne države ne pomeni njenega konca, ampak možnost za nastanek novih vlog, ki so odgovor na nove potrebe (Smith v Rizman 2008, 29). Zmanjševanje klasičnih funkcij nacionalne države je rezultat povezanosti geopolitike in ekonomije (Mitchell in Russell v Rizman 2008, 30). Vloga države ostaja pomembna, vendar omejena in drugačna. Spremembe se kažejo pri vplivu in moči posameznih akterjev. Države so manj vplivne posamezno in bolj skupinsko (Svetličič 2004, 129). Avtonomija države se res slabi, medtem ko korporacije pridobivajo na pomenu in ustvarjajo pravila, ki si jih države potem vzamejo za svoja. Paradoks se kaže tudi v tem, da nacionalne države nimajo več monopola nad silo. Globalne spremembe zajemajo tudi področje obrambe in varnosti držav. Nacionalna varnost je zpostala kolektivna oziroma multilateralna zadeva (Held in McGrew 2002, 21).

Sistem delovanja posameznih držav ne deluje več, saj so številni problemi prešli nacionalne meje in jih je možno uspešno reševati le, če se države povezujejo v nadnacionalne institucije in skupaj delujejo ter iščejo primerne rešitve. Vendar pa nadnacionalne institucije ne morejo obstajati brez nacionalnih struktur, ki jim določajo pogoje delovanja. Pomen države je še vedno ključen pri oblikovanju in legitimaciji mednarodne skupnosti, država sama pa tudi odloča o sprejetju novih oblik upravljanja. Nadnacionalne forme le nadgrajujejo nacionalne in s tem razvijajo globalna omrežja.

Tako je tudi Ferfila (2007, 296) prepričan, da nadnacionalni sistemi predpostavljajo delovanje nacionalnih institucij, globalno upravljanje torej le nadgrajuje nacionalne države. Prav tako se uveljavljajo novi načini oblikovanja politik, »ki se vse bolj povezujejo v regionalna in globalna omrežja«. Teubner (v Ferfila 2007, 296) doda še vedno večjo pomembnost mednarodne odgovornosti in legitimnosti držav.

Pomembnost obstoja nacionalnih držav se kaže predvsem v tem, da lahko preko mednarodnih entitet usmerjajo globalizacijo, kar večinoma velja za večje in bolj razvite države, druge pa lahko preoblikujejo učinke (predvsem negativne) globalizacije v okviru svojih meja in s tem vsaj delno pripomorejo k stabilizaciji razmer na gospodarskem, finančnem in socialnem

področju. To pa je pomembno, saj lahko le vitalna država prispeva svoj del integracije, h katerim pristopa ali pa katerih del je že.

Rizman (2008, 51) je mnenja, da »države ne kažejo nobenih resnih znakov, ki bi v bližnji prihodnosti napovedovali njihovo marginalizacijo«, kar pa tudi ne pomeni, da obstajajo nespremenjene v novih razmerah. Nahajajo se v stanju preoblikovanja, tranziciji, v katerem se morajo usposobiti za reševanje novih globalnih problemov. Države morajo v postwestfalskem obdobju opravljati tudi globalne funkcije poleg svojih notranjepolitičnih; posodobiti socialno državo v skladu z novim globalno-ekonomskim kontekstom; spremeniti način ohranjanja varnosti; spoštovati mednarodne sporazume in spreminjati mednarodne regulative na pomembnih področjih.

9 Zaključek

Pričujoča diplomatska naloga je govorila o konceptu suverenosti in države v času globalizacije. Glede na to, da koncepta nista statična, sta se spreminjala skozi zgodovinska obdobja in pridobivala nove vsebinske razlaga.

Globalizacija je prinesla novost, da nacionalne države ne razpolagajao več s tolikšno močjo na svojem ozemlju in izven njega kot v preteklosti. Ključni koncept diplomske naloge je suverenost nacionalne države, ki je zgodovinsko spremenljiv, v sodobnem času pa se je prisiljen redefinirati in prilagoditi v skladu z globalizacijskimi procesi in spremembami.

Sledijo sklepi, ki izhajajo iz raziskovalnih vprašanj:

Kako globalizacijski procesi spreminjajo svetovno ureditev?

Globalne spremembe spreminjajo same temelje svetovnega reda, rekonstruirajo tradicionalne oblike suverenih držav in državnosti, politične skupnosti in mednarodno oziroma svetovno upravljanje. Globalizacija vključuje premik od zgolj državno osredotočene politike k novim in bolj kompleksnim večplastnim globalnim politikam. To je podlaga, na kateri in skozi katero so politična oblast in mehanizmi regulacije artikulirani. Svetovni red je tako najboljše razumljen kot zelo zapleten, medsebojno povezan sklop, v katerem meddržavni sistem pospešeno vlaga v razvijajoče se sisteme večplastnega regionalnega in globalnega upravljanja (Held in McGrew 2002, 130). Svetovni red je kompleksen, tekmovalen in zelo povezan.

Sistem samozadostnih držav že dolgo ne deluje več. Gospodarska povezanost producira dobre gospodarske rezultate (Held in dr. 1999, 85)

Globalizacija je spremenila klasični način upravljanja, ki je temeljil na delovanju teritorialnih nacionalnih vlad. Za današnji razviti del sveta je značilno policentrično upravljanje. Državne vlade ostajajo dejavne pri upravljanju, a so vanj vključeni tudi regionalni in svetovni režimi, ki imajo določeno stopnjo avtonomije glede na države. V odločevalskih procesih sodelujejo tudi občinski in provincialni nižji nivoji vlad. Pojavili so se tudi nevladni igralci na področju ekologije, financ, komunikacij, ki so sicer odvisni od podpore vladnih institucij, vendar imajo tudi dober del samostojnosti glede na državni aparat. Številni avtorji so se ukvarjali z analizo novega upravljanja, tako na primer Scholte takšni obliki upravljanja pravi policentrična, saj izvira iz večjih središč; Hardt in Negri sta govorila o »imperiju kot decentraliziranemu in deteritorializiranemu aparatu vladanja, ki obvladuje ves svet«; Keane uporabi izraz kozmokracija za označitev »mnogo bolj kompleksnega tipa politike« z večjimi mobilnimi pooblastili (Ferfila 2007, 353).

Prevladujoči nacionalni okvir političnega odločanja v sodobnem času ne zadošča več, zato je globalizacija vzpostavila nov okvir, ki teži k učinkoviti demokratični formuli, z zmogljivostjo reševanja problemov, ki jih nacionalne države same niso sposobne rešiti. Ideja svetovne vlade pa je bolj utopičen kot realističen projekt (Rizman 2008, 21). Globalna politika pomeni več kot le medsebojno povezanost in prepletenost. Danes jo zaznamuje velika raznolikost ekonomskih, socialnih in ekoloških vprašanj – droge, človekove pravice, terorizem so na globalnem dnevnem redu (Held in McGrew 2002, 17).

Globalno upravljanje lahko razumemo kot produkt poenotenja delovanja, odnosov in avtoritet, ni pa povezano z nastankom nove svetovne države. Pod globalno upravljanje spadajo tista področja, ki jih države niso zmožne več same voditi, vendar pa se to upravljanje kaže tudi v delovanju držav.

Kakšna je nova oblika suverenosti in kdo so njeni novi nosilci?

Z novim svetovnim redom in globalnim trgom ter novimi akterji se je pojavila nova imperialna suverenost. Suverenost je prevzela novo obliko, model in se transformirala. Sestavljena je iz številnih institucij in organizacij združenih pod eno logiko vladavine. Imperij ne obsega določenega ozemlja in v njem ni centralizirane oblasti. Imperij je decentraliziran,

suveren, brez središča, ki počasi briše meje in oblikuje enotno globalno sfero. Deluje na celotnem prostoru in na vseh področjih družbenega življenja, obenem pa se trudi ohraniti obstoječe stanje. Imperialno suverenost določajo moderne ureditve, rekonstrukcija vladajočih oblasti in vzpostavitev pluralnosti. Koncept imperialne suverenosti presega vse meje in pregrade (Negri in Hardt 2003, 9-45). Narava nove globalne suverenosti je kapitalistična, lahko bi jo poimenovali tudi kapitalistična suverenost.

Novi nosilci suverenosti so vzpostavili nov sistem moči. Nevidno vladajo banke, podjetja, mednarodne organizacije. Nov politični red zahteva razvejana omrežja menjave, praks in organizacij. Na vplivu pridobivajo nove oblike neteritorialne globalizacije (Held in dr. 1999, 43). Podjetja nimajo več le enega centra, temveč delujejo po vsem svetu, njihove odločitve usmerja kapital. Ob celotni fleksibilnosti in fluidnosti se pojavi problem njihove odgovornosti, kajti nacionalna država jih težko kontrolira na svojem ozemlju (Waters 2002, 61). Ti novi nosilci suverenosti, ki izvajajo oblast najbolj ogrožajo suverenost, saj niso podrejeni nobenemu višjemu akterju (Waters 2002, 149). Obenem so v tesni povezavi z razmahom in razvojem ekonomije, sistem suverenih nacionalnih držav pa spreminjajo v »enotni transnacionalni sistem produkcije, distribucije, trgovine, potrošnje in kulture«, to je novi transnacionalni red, kjer »interesi nacionalne suverenosti dajejo prostor interesom transnacionalnih korporacij in kapitala« (Raghavan 1993, 66).

Države niso več edini akter na mednarodnem parketu, število igralcev vedno bolj narašča. Svetovni globalni trg je ustvaril neko novo globalno suverenost, ki delno spodkopava suverenost nacionalnih držav. Politična moč ni več omejena le na nacionalne vlade, temveč si jo delijo z ostalimi transnacionalnimi igralci. Te nadnacionalne igralce si oblast in moč pridobijo od suverenih držav, ko dobijo njihovo pooblastilo, same po sebi pa nimajo teh elementov.

Kako globalni trg vpliva na suverenost?

Beck (2003, 23) z globalizmom označuje »nadziranje, po katerem je politično delovanje izpodrinil oziroma nadomestil svetovni trg, tj. ideologijo gospodstva svetovnega trga, ideologijo neoliberalizma«. Mnogodimenzionalnost skrči le na gospodarsko dimenzijo, ki govori o dominantnosti svetovnega trga. Ideologija, ki jo ustvari globalizem, je v odpravi razlik med politiko in gospodarstvom, pri čemer se izgubi glavna naloga politike, da postavlja pravne, socialne in ekološke pogoje za delovanje gospodarstva. Gre za imperializem

ekonomskega »v luči katerega podjetja terjajo take okvirne pogoje, ob katerih bodo lahko optimirala svoje cilje«.

Negri in Hardt (2003, 264-72) menita, da sta koncepta suverenosti in kapitala protislovna, saj kapital pospešuje globalizacijske procese, kar pa je v nasprotju z delovanjem suverenosti, ki na nek način omejuje delovanje kapitala. Z globalizacijo se manjša vloga države in instrumentov, ki jih ima na razpolago.

Kapitalizem prerašča nacionalno urejanje in se strukturira globalno, kaže pa se v tem, da ekonomska moč države presega tisto, ki jo posedujejo mednarodne organizacije. Te organizacije imajo v lasti transnacionalni kapital, ki lahko nadzira posamezne države. Sposobnost globalnega kapitala je v tem, da se seli na področja najnižjih stroškov dela in davkov ter odloča pod katerimi pogoji bo investiral. Prav tako ima globalni trg nadzor nad znansveno in tehnično revolucijo, kar slabi nacionalno državo. Zmanjšujejo se tudi kompetence držav na področju monetarne in fiskalne politike, kar je posledica ekspanzije globalnega trga kapitala, delovne sile in financ. Na koncu je omejena tudi socialna funkcija države, ki sedaj deluje le v okviru svojih meja, medtem ko kapital deluje globalno. Tako se je država prisiljena prilagajati delovanju korporativnega globalnega kapitala (Giddens, Beck in Wolf v Balažic 2004, 209).

Širjenje svetovnega trga naj bi državo prikrajšalo za dober del suverenih pristojnosti, ki jih prevzamejo transnacionalna podjetja z večjo močjo na tem trgu. Država zato še ni v zatonu, vendar pa lahko rečemo, da se je politika preselila na področje gospodarstva. Politične odločitve so v rokah ekonomskih dejavnikov, ki jih država ne more nadzorovati (Negri in Hardt 2003, 251). Globalni trg oziroma svetovno gospodarstvo ni nadnacionalno gospodarstvo, ki deluje samostojno, brez sodelovanja z državnimi gospodarskimi politikami. Bolj pravilno ga je označiti kot nekakšno skupno gospodarstvo držav, ki skupaj predstavljajo globalni trg. Države so ga same ustvarile in ga tudi upravljajo, kar pomeni, da še vedno ohranjajo del svojih pristojnosti tudi na tem področju, prenesle so le del svojih suverenosti, vendar pa so ohranile pravico pri upravljanju (Hirst in Thompson 1996, 183-4).

Države so na področju mednarodnega gospodarstva še vedno potrebne s funkcijo povezovanja med sistemi upravljanja in globalno družbo v procesu nastajanja in ne več v svoji tradicionalni suvereni vlogi. Strinjam se s strategijo t.i. tretje poti, kot jo omenja Balažic

(2004, 210) in ki vidi nujnost državne transformacije skladno z imperativi globalnega kapitalizma ter se kaže skozi nove oblike nadnacionalne politične organizacije in integracije.

Hipoteza: Nacionalna država izgublja suverenost v času globalizacijskih procesov.

Danes nista v krizi koncepta suverenosti in države, bolj problematični so pogledi nanje oziroma razmišljanja o njih, ki niso več v skladu s sodobnimi procesi in dejstvi globalizacije. Westfalski koncept suverenosti dobiva nove dimenzije in opredelitve. Torej, če zajamemo hipotezo, ki trdi, da država izgublja suverenost na račun globalizacije, jo lahko delno potrdimo, saj ne gre za absolutno izgubo suverenosti, temveč le za prenos na nadnacionalno raven odločanja, kar pomeni le do neke mere zmanjšanje obsega pristojnosti, izhajajočih iz suverenosti. Teritorialnim državam je lastno ozemlje postalo premajhno, začele so delovati na globalni ravni. Vedno bolj se povezujejo in obenem, ko se vključujejo v integracije, tudi predajajo določen del svojih pristojnosti. Suverene države nadnacionalnim institucijam, ki predstavljajo orodje teh držav, prepustijo, da nekaj naredijo namesto njih. Prenos suverenosti se v tem primeru kaže v mednarodnih sporazumih in mednarodnih integracijah, karšna je tudi Evropska unija.

Suverenost se je spremenila in omejila predvsem na področju prava ter ekonomije oziroma reguliranja trgov. Razmere v mednarodnih odnosih so se očitno spremenile, še vedno pa se ohranjata pojma suverenosti in suverenih držav, vendar z drugačnimi pogledi in z drugačnim razumevanjem.

Ne moremo pa trditi, da globalizacija povzroča popolno erozijo države oziroma njene suverenosti. Pomen države je še vedno ključen pri oblikovanju in legitimaciji mednarodne skupnosti, država sama pa tudi odloča o sprejetju novih oblik upravljanja. Spremenila se je vloga države kot ključne nosilke suverenosti, lahko rečemo, da se je le preusmerilo težišče državnega upravljanja.

O popolni izgubi suverenosti bi lahko govorili, če bi nanjo gledali s tradicionalnega vidika, ki razume suverenost kot absolutno, najvišjo, nedeljivo oblast. V današnjem času pa je koncept suverenosti dobil novo vlogo in obliko, vendar to ne pomeni, da izumira, temveč je le redefiniran s tem, ko je prenesen in razdeljen.

Danes suverenost in avtonomijo razumemo kot »pogajalska aduta« v procesih politične deliberacije oziroma razprave v mednarodnih organizacijah in institucijah. Suverenost in avtonomija se še zmeraj izvajata znotraj ozemlja posameznih držav, obenem pa poskušajo države del interesov uveljaviti tudi v regionalnem in globalnem odločanju. »V tem smislu je mogoče govoriti o redefiniciji suverenosti in avtonomije, ki vključuje poleg bistvene nacionalne tudi transnacionalne in globalne dimenzije.« (Rizman 2006b, 15).

10 Literatura

Balažic, Milan. 2004. Globalizacija in nacionalna država. V *Globalizacija in vloga malih držav: Slovenija v procesih globalizacije*, ur. Milan Brglez in Drago Zajc, 199-212. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Beck, Ulrich. 2003. *Kaj je globalizacija? Zmote globalizma – odgovori na globalizacijo*. Ljubljana: Založba Krtina.

Cerar, Miro, Aleš Novak, Marijan Pavčnik in Anton Perenič. 1998. *Praktikum za uvod v pravo*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.

Ferfila, Bogomil. 2007. *Globaliziranost sodobnega sveta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Held, David, Anthony McGrew, David Goldblatt in Jonathan Perraton. 1999. *Global transformations: Politics, Economics, Culture*. Cambridge: Polity.

Held, David in Anthony McGrew. 2002. *Globalization/Anti-globalization*. Cambridge (U.K.): Polity, Oxford, Malden (MA): Blackwell.

Hirst, Paul Q. in Graham Thompson. 1996. *Globalization in Question*. Cambridge: Polity, Malden (MA): Blackwell.

Kalčič, Vesna. 2009. Državni socializem je za bogate, reveži so še vedno na trgu. *Dnevnikov objektiv*, 10-12 (17. januar).

Kralj, Ana. 2008. *Nepovabljeni: globalizacija, nacionalizem in migracije*. Koper: Založba Annales.

Kunič, Jožef. 2006. Izzivi diplomacije v globaliziranem svetu. V *Demokracija v globalizaciji, globalizacija v demokraciji*, ur. Miro Haček in Drago Zajc, 77-91. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Matteucci, Nicola. 1999. *Novoveška država*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Morgenthau, Hans. 1995. *Politika med narodi : borba za moč in mir*. Ljubljana: DZS, d.d.
- Negri, Antonio in Michael Hardt. 2003. *Imperij*. Ljubljana: Študentska založba.
- Pikalo, Jernej. 2003. *Neoliberalna globalizacije in država*. Ljubljana: Založba Sophia.
- 2004. Svobodni trg, globalizacija in država. V *Globalizacija in vloga malih držav: Slovenija v procesih globalizacije*, ur. Milan Brglez in Drago Zajc, 40-50. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- 2006. Zahod Zahoda? V *Svobodni svet*, ur. Timothy Garton Ash, 287-296 Ljubljana: Mladinska knjiga Založba.
- 2007. Economic Globalisation, Globalist Stories of the State, and Human Rights. V *Economic Globalisation and human rights*, ur. Wolfgang Benedek, Koen de Feyter in Fabrizio Marella, 17-38. Cambridge University Press.
- Plavšak Kranjc, Kristina. 2004. Sodobna demokracija v trendih globalnega komuniciranja: komunikativna moč malih držav? V *Globalizacija in vloga malih držav: Slovenija v procesih globalizacije*, ur. Milan Brglez in Drago Zajc, 244-253. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Raghavan Chakravartni. 1993. The New World Order: the View from the South. V *Beyond National Sovereignty*, ur. Kaarle Nordenstreng in Herbert I. Schiller, 64-84. Norwood, NJ: Ablex.
- Rizman, Rudi. 2006a. *Globalizacija – izziv nove družbe*. Dostopno prek: <http://www.fu.uni-lj.si/studij/predmeti/556/> (27. november 2008).
- 2006b. Kaj prinaša globalizacija nacionalni državi. V *Demokracija v globalizaciji, globalizacija v demokraciji*, ur. Miro Haček in Drago Zajc 11-28. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2008. *Globalizacija in avtonomija. Prispevki za sociologijo globalizacije*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Rousseau, J. J. 1960. *Družbena pogodba ali načela državnega prava*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Svetličič, Marjan. 2004. *Globalizacija in neenakomeren razvoj v svetu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Waters, Malcom. 2002. *Globalization*. London, New York: Routledge.

Weiss, Linda. 1997. Globalization and the Mith of the Powerless State. *New Left Review* (225): 3-27.

Zajc, Drago. 2004. Procesi globalizacije in vloga nacionalnih parlamentov. V *Globalizacija in vloga malih držav: Slovenija v procesih globalizacije*, ur. Milan Brglez in Drago Zajc, 213-228. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Železnikar, Zoran. 2002. *Evropa, globalizacija in preživetje naroda*. Dostopno prek: <http://www.prisluhni.si/Civilizacija-v-zagati.html> (27. november 2008).